

Italien og de danske folkeafstemninger om ratificeringen af Maastricht-traktaten

ANDREA BIONDI
ALESSANDRO SIMONI

Emnet for denne artikel er de væsentligste reaktioner og forskellige holdninger, som kom til udtryk i Italien efter de to danske folkeafstemninger om ratificeringen af Traktaten om den Europæiske Union. Der fokuseres på ændringerne i den italienske holdning til europæisk integration.

Kejserens nye klæder

Reaktionerne i Italien på resultatet af den danske folkeafstemning den 2. juni 1992 om traktaten om den europæiske union kan sammenlignes med det, der skete, da barnet i H.C.Andersens berømte eventyr råbte: 'men han har jo ikke noget på!' Så snart de officielle resultater af folkeafstemningen kom ud, forsvandt den traditionelt optimistiske italienske Europa-entusiasme ud i den blå luft.

Efter måneder med begejstrede erklæringer om Maastricht-traktatens historiske betydning, fik den lille overvægt af danskere, som ikke gik ind for den, alle illusioner om en problemfri ratificering til at bryde og medførte en brat italiensk opvågning til virkeligheden.

Også i denne sammenhæng er ethvert forsøg på at forstå italiensk politik afhængig af, at man accepterer, at det vil være umuligt at finde klare og fyldestgørende svar. Det gælder i helt særlig grad debatten om det danske 'nej' i juni 1992 på grund af den specielle politiske situation i Italien på det tidspunkt: de valg, som var blevet afholdt to måneder tidligere, havde resulteret

i et fragmenteret parlament med seksten partier, præsidenten var blevet valgt efter mange afstemninger under indtryk af de dramatiske begivenheder på Sicilien (mordet på Dommer Falcone og hans ledsager), og en ny regering var endnu ikke dannet.

Den politiske debat: Uheld eller alibi?

Den officielle reaktion på resultaterne af den danske folkeafstemning kan læses ud af en kort erklæring den 3. juni: "Den italienske regering udtrykker sin dybe beklagelse over det negative udfald af den danske folkeafstemning. Den bekræfter dog samtidig sin vilje til at tage de skridt til europæisk integration, som er fastsat i Maastricht-traktaten."

På trods af denne meget koncise og formelle erklæring opstod der en livlig debat om primært to emner: for det første, helt formelt, om den videre ratificeringsprocedure og gyldigheden af selve Maastricht-traktaten; og for det andet, mere politisk, om den Europæiske Unions fremtid; da svarene på de spørgsmål, som det første emne rejser, selvfølgelig i hovedtræk er afhæn-

gige af konklusionerne på det andet spørgsmål, vil vi koncentrere os om det sidste.

Det er typisk italiensk, at der meget hurtigt og i alle situationer dannes grupper, som står i opposition til hinanden. I forbindelse med den danske folkeafstemning kan man pege på to sådanne grupper (hvilket ikke er mange efter italiensk standard); 'uhelds'-gruppen og 'alibi'-gruppen.

Den første gruppes holdning kan kort beskrives som følger: Danmark er et lille land, så hvordan kan man tillade bare 46.000 danskere at stoppe en historisk integrationsproces og at afstikke fremtiden for 320 millioner mennesker?

Denne ret overfladiske tilgang til det danske afstemningsresultat er en afspejling af, at det italienske politiske system betragter europæisk integration som et spørgsmål om principper, mens man glemmer de praktiske problemer. Det er værd at huske, at selv Fiats bestyrelsesformand, Giovanni Agnelli, talte om 'det danske uheld' og udtalte: "Det er ikke muligt, at 1% i et land som Danmark, der er marginalt i Fællesskabernes liv, kan forhindre eller bringe integrationsprocessen i fare."¹

Hvis man tager den fulde konsekvens af en sådan holdning, er den eneste mulige løsning, at de øvrige elleve lande simpelthen ufortrødent fortsætter integrationsprocessen, og så beder danskerne om at forsvinde.

Den anden gruppe dannedes af økonomiske, sociale og politiske kræfter, som pludselig fik nyt liv af det danske 'nej', og som længe havde været kritiske over for integrationsprocessen og derfor straks ud-

nyttede det 'alibi', der tilbød sig den 2. juni, til forskellige formål.

I denne meget sammensatte gruppe, finder vi først og fremmest den yderste venstrefløj – der traditionelt har afvist Maastricht-traktaten som et symbol på neo-konservativ politik – og som modtog nej'et som en slags hævn over det udemokratiske produkt af et fjernt bureaukrati, en sejr over forsøget på at gennemtvinge en ensartet integrationsmodel baseret udelukkende på økonomiske interesser.²

Udover denne politisk sammenhængende holdning, blev der udtrykt kritik fra mange sider (også fra kabinetsmedlemmer), som var mindre klar og åben, men ret vagt stillede krav om "revurdering", "om at foretage grundigere overvejelser", om "at analysere den nye situation" forud for ratificeringen.

Der var klart en fristelse til at bruge den danske afvisning som undskyldning for at undgå de forpligtelser i Maastricht-traktaten, der skaber vanskeligheder for lande som Italien, hvor konvergenzkriterierne (stabilitet, offentlig gæld, inflation, valutaudsving) er meget langt fra de standarder, der kræves i artikel 109 i selve traktaten.

Forsøget på at bruge den danske folkeafstemning som et alibi for at undgå alle disse nødvendige ændringer blev øjeblikkelig afvist. For at give blot et par eksempler, talte Innocenzo Cipolletto, direktør i *Confindustria* (Den italienske arbejdsgiverforening) om "en farlig fristelse til at tro, at forpligtelserne over for Europa ikke længere skal overholdes"³ Endnu tydeligere blev det udtrykt af Giorgio Napolitano, formanden

1. I *La Stampa*, 03.06.1992, p. 6

2. Se f.eks. F. Bertinotti, *L'Eruzione fa sciopero*, i *Il Manifesto*, 05.06.1992, p. 1

3. I *La Repubblica*, 04.06.1992, p. 7

for deputeretkammeret, i hans tiltrædelsestale, hvor han fastholdt, at "Italien må påtage sig sit fulde ansvar for at sikre udviklingen af den Europæiske Union i stedet for at udgøre en hindring eller at bidrage til, at den strander"⁴

Virksomheden på økonomien

Frygten for, at vanskelighederne med ratificeringen kunne have påvirket det økonomiske opsving, viser sig også i reaktionerne fra det italienske finansmarked på det danske 'nej': svækkelsen af liren, styrkelsen af den tyske mark, og faldet i kurserne.

Som økonomen Padoa Schioppa – vice-direktør i den italienske nationalbank – forklarer, så betragtede alle finans- og handelsinteresser, og selv nationalbanken, efter underskrivningen af Maastricht-traktaten det europæiske monetære system som et fastkursystem – som det første resultat af en monetær union. Denne opfattelse skabte en periode med stabilitet, men med resultaterne af den danske folkeafstemning "blev EMSens skrøbelighed tydelig, perspektiverne for EMUen usikre, og liren og markedet for statspapirer svagere, hvilket straks vakte alle de typisk italienske destabiliserende kræfter til live"⁵

Reaktion fra det italienske finansmarked kan derfor ses som et "eksperiment" med paradoksale følger: hvis ikke Maastricht-traktaten trådte i kraft, ville man blive nødt til at lade som om, at alle traktatens stan-

darder og krav faktisk var opfyldt, for at undgå en situation, som uundgåeligt ville føre Italien på økonomisk katastrofekurs, mod stigende priser og arbejdsløshed, og den totale ruin.⁶

I erkendelse af disse dystre forudsigelser/udsigter, bekræftede premierminister Giuliano Amato under debatten om en tillidsdagsorden den 30. juni sit ministeriums intensioner om at fastholde den europæiske union og om at fortsætte bestræbelserne på at opfylde kravene til konvergens blandt de europæiske økonomier. Alternativet for Italien ville – som premierministeren udtrykte det – være at blive 'Europas Disneyland'.

Den senere udvikling og anden afstemning

Som bekendt kan perioden lige efter det danske 'holdt' den 2. juni siges at have været meget turbulent i Italien. Mere generelle problemer som den internationale økonomiske krise er i Italiens tilfælde blevet kombineret med mere hjemlige specialiteter, som det politiske jordskælv der blev sat i skred af korruptionssagerne, og som gennem en imponerende kædereaktion afslørede, hvordan det italienske politiske system faktisk fungerede. Den ubehagelige indsigt i det politiske systems skjulte mekanismer, og behovet for 'blod og tårer' til at komme ud af krisen, har gjort italienerne mindre sorgløse i deres begejstring for Europa⁷.

De italienske reaktioner på den anden

4. I *La Stampa*, 03.06.1992, p. 6

5. T.Padoa Schioppa, *Dopo la tempesta di settembre: il futuro dell'Unione Monetaria*, i Il Mulino, n.1/1993, pp. 198 ff.

6. M.Talamona, *Italia, avanti col rigore*, i *Il Mondo Economico*, n.23, juni 1992, p. 22

7. Desværre har det italienske parlament forekommet ligegyldig over for de nye hindringer for den europæiske integrationsproces. Efter at have fundet trøst i de franske og irske folkeafstemninger ratifi-

folkeafstemning var på denne baggrund helt forståelige. Kommentarerne i pressen var relativt modererede, og opinionsdannerne understregede netop, at der var behov for at undgå en fornyet Europa-entusiasme. Den generelle fornemmelse afspejledes udmærket i en af kommentarerne 'dagen derpå', hvori det hed: "Nu hvor danskerne har sagt kraftigt 'ja' til Europa, er risikoen at tage dem for alvorligt"⁸.

Man kan godt forstå en sådan holdning, selv blandt de mest udtalte tilhængere af den europæiske union i betragtning af de stigende problemer med at gennemføre det europæiske projekt.

Ifølge en nyere meningsmåling⁹, er italienerne imidlertid stadig generelt positive over for europæisk integration, men de er også meget bekymrede over de økonomiske omkostninger, hvilket hænger sammen med den nye bevidsthed om den italienske stats enorme budgetproblemer, og risikoen ved et Europa styret af de økonomiske 'supermagter' som Tyskland.

En helt særlig virkning af den seneste udvikling i Italien, som afsløres af samme meningsmåling¹⁰, er, at et meget bredt udsnit af befolkningen nu støtter europæisk integration generelt og mere specifikt Maastricht-traktaten; ikke så meget fordi de er overbeviste om dens velsignelser, men snarere

fordi de ser de begrænsninger, som traktaten pålægger, som den eneste måde at tvinge regeringen til at nå et acceptabelt effektivitetsniveau og til at gøre en energisk indsats for at løse den økonomiske og sociale krise, hvilket er meget symptomatisk for gennemsnitsitalienerens tiltro til, at det er muligt at opnå en reel politisk forandring gennem almindelige demokratiske processer. At danskerne i anden omgang sagde 'ja' har, i det mindste, betydet, at italienerne ikke er blevet frataget deres "sidste håb" om fornyelse fra Europa.

Et par afsluttende iagttagelser...

Efter begge afstemninger lagde mange kommentatorer¹¹ vægt på, at det var nødvendigt at sætte ny fart i unionsprocessen, ikke blot ved at løse problemerne i forbindelse med ratificeringen af Maastricht-traktaten (subsidiaritet, det fælles forsvar, EMUen), men også at genoverveje de grundlæggende faktorer, som binder de tolv lande sammen.

Avisen *Il Sole 24 Ore* offentliggjorde efter den første folkeafstemning et interview¹² med seks indflydelsesrige italienere, som blev stillet over for samme spørgsmål: "Hvad betyder det at være europæisk

cerede parlamentet Maastricht-traktaten på forbløffende kort tid: to dage for senatet og fem dage for deputeretkammeret. Se Legge 03.12.1992, n. 454, i *Gazzetta Ufficiale*, n. 277, 24.11.1992. Om spørgsmål som kunne have været rejst, se M. Luciani, *La Costituzione italiana e gli ostacoli alla integrazione europea*, i *Politica del diritto*, 23 (1992), pp. 557 ff.

8. F. Venturi, *Tempo supplementare*, i *Corriere della Sera*, 19.05.1993, p. 1

9. Se *Il Sole 24 Ore*, 24.05.1993, pp. 27 ff

10. Id. p. 28, med kommentarer af A. Touraine og R. Vaubel

11. Se for eksempel E. Gazzo, *Una sfida per la Comunità Europea*, i *Affari Esteri*, n. 96/1992, pp. 717 ff;

P.V. Dastoli, *Se a qualcuno non piace Maastricht*, i *Il Mulino* n.6/1992, pp. 1107 ff.

12. *Il Sole 24 Ore*, 08.06.1993, p. 25

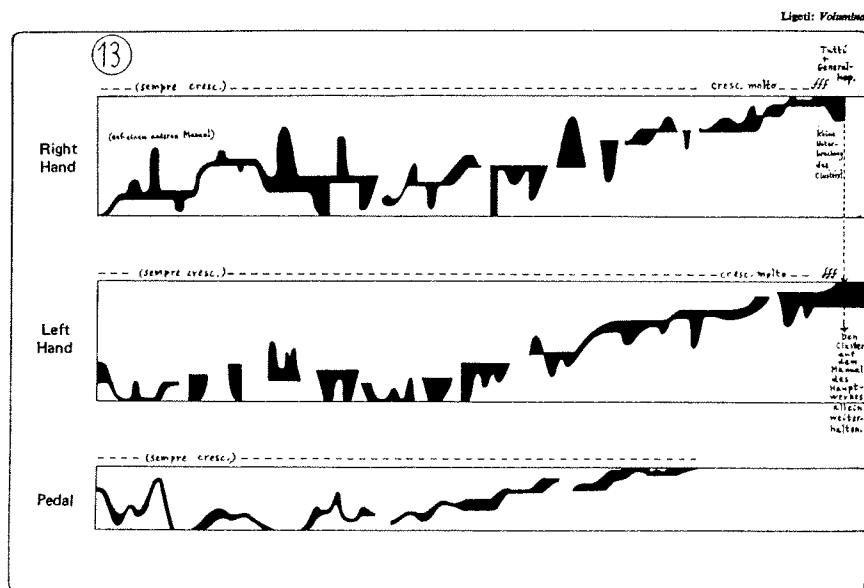
idag?”. Der var i svarene, hvor forskellige synspunkter de end repræsenterede, enighed om, at hvis vi tager for givet, at Europa eksisterer som kulturel enhed uafhængigt af ratificeringen af Maastricht-traktaten og af resultatet af den danske folkeafstemning, er den politiske unionsproces afgørende, hvis vi skal hindre dets nedgang. Tilsvarende konklusioner fremføres af den fremtrædende italienske professor, Gianfranco Pasquino, som påpeger, at historien om europæisk integration er historien om forandring (“en endeløs og djævelsk metamorfose”¹³) og at det i betragtning af de seneste års betydningsfulde forandringer (Sovjetunionens fald, den tyske genforening, og de nationalistiske bevægelers genopståen) er afgørende nødvendigt at finde nye veje

frem, uden overdreven optimisme eller pessimisme. “Selv om 1992 var et sort år for Europa, betyder det ikke at vi skal starte helt fra bunden. Det vi har brug for er løsninger, som er lige så opfindsomme som dem, grundlæggerne af EF fandt frem til.”¹⁴

Forfatteroplysninger:

Andrea Biondi, ph.d.-studerende i komparativ ret, Universitet i Firenze, Institut for komparativ ret, Via Benedetto Varchi 2, 50132, Firenze, Italien.

Alessandro Simoni, forsker ved European University Institute, Via dei Roccettini 9, 50016 S. Domenico di Fiesole (Firenze), Italien.

13. Som forfatteren Pietro Citati definerede Europa, id. p. 26

14. G. Pasquino, *Europa Anno Zero*, i *Il Mulino*, n.1/1993, pp. 189 ff., især 197. Se også Ralf Dahrendorf's analyse i L. Caracciolo (ed.). *La democrazia in Europa*, Roma-Bari, Laterza, 1992